

Яшчэ не паспелі высахнуць росныя травы, ля дарогі паміж альховых галінах блішчэла набраклае за ноч павуцінне. А глыбей у альшэўніку прытаіліся рэшткі туману, які месцамі працялі ўжо вострыя промні сонца. Расшчабяталіся птушкі. Кароткае рэха паўтарала ў альшэўніку галасы дзяўчат, якія з вёдрамі і тазамі выпаласканай бялізны вярталіся з рэчкі.

Усіх весяліла рагатуха Тося. Ёй дапамагала заўсёды, здавалася, шчаслівая Ліда. Адна з дзяўчат папрасіла:

— Хопіць дурэць, бо мне ад смеху баліць у грудзях!

Якраз з-за бугра выскачыла двухтонка. Ліда яе ўбачыла першая, перастала смяяцца і крачком паправіла на сабе хусцінку.

— Твой Пашка едзе, не зявай! — закрычала Тося.

— Патрэбен мне! — нядбайна заявіла дзяўчына, але прыдстала ад іншых.

З кабіны высунуў галаву Павел Аўдзеевіч — хлопец са скупым на ўсмешку тварам, простым носам і шэрымі, прыжмуранымі ад сонца вачыма, у якіх свяціўся хітры гумар.

— Эй, гусі, растапчу! — крыкнуў ён і накіраваў машыну на кампанію.

Замільгалі ногі. Смеючыся, дзяўчаты разбегліся ў розныя бакі. Адна Ліда, быццам абражаная, хмурыла бровы і заставалася на месцы. Яна сказала з прытворным абурэннем:

— Ужо зусім здурэў!

Дарога ўся была ў калдобінах, у некаторых, самых глыбокіх, стылі лужы. Пашка пад'ехаў да Ліды блізка і спецыяльна колам у лужыну — хлюп! Пырскі паляцелі ў бок дзяўчыны, але Ліда нават не азірнулася, толькі прыкусіла канец хусцінкі, стрымліваючы беспрычынны смех.

Пашка загамаваў машыну. Кабіна ў ёй была расквечаная бэзам.

— Бясплатна, па адной, заходзь! — запрапанаваў ён, адчыняючы перад Лідай дзверцы, але звяртаючыся быццам не да яе, а да іншых дзяўчат.

— Пешшу ходзім. Баімся шаўковыя сукенкі памяць! — не азіраючыся адрэзала Ліда.

— Давай вязі! — віснула Тося і з поўным тазам высціранай бялізны на бядры накіравалася да кабіны. Але шафёр гэтага не заўважыў, ці мо' прыкінуўся, што не бачыць.

— Не хочаце? Ну, прывітанне! — крыкнуў ён.

І машына, ляскаючы пустымі бартамі, пачала на гару, бліснуўшы дзяўчатам на развітанне чырвоным вочкам стоп-сигналу.

— Як чо-о-орт! — з захапленнем праводзячы машыну вачыма, сказала Тося да Ліды і апяклася. Лідзіны вочы глядзелі на сяброўку з нянавісцю.

— Язджай ў горад па мінеральнае! — запыніўшы шафёра, загадаў старшыня. — Павазі яго сёння...

— Ладна...

Ускочыўшы ў вёску, Пашка збочыў пад студню, выключыў матор і азірнуўся. Паміж дзяўчатамі Ліды не было.

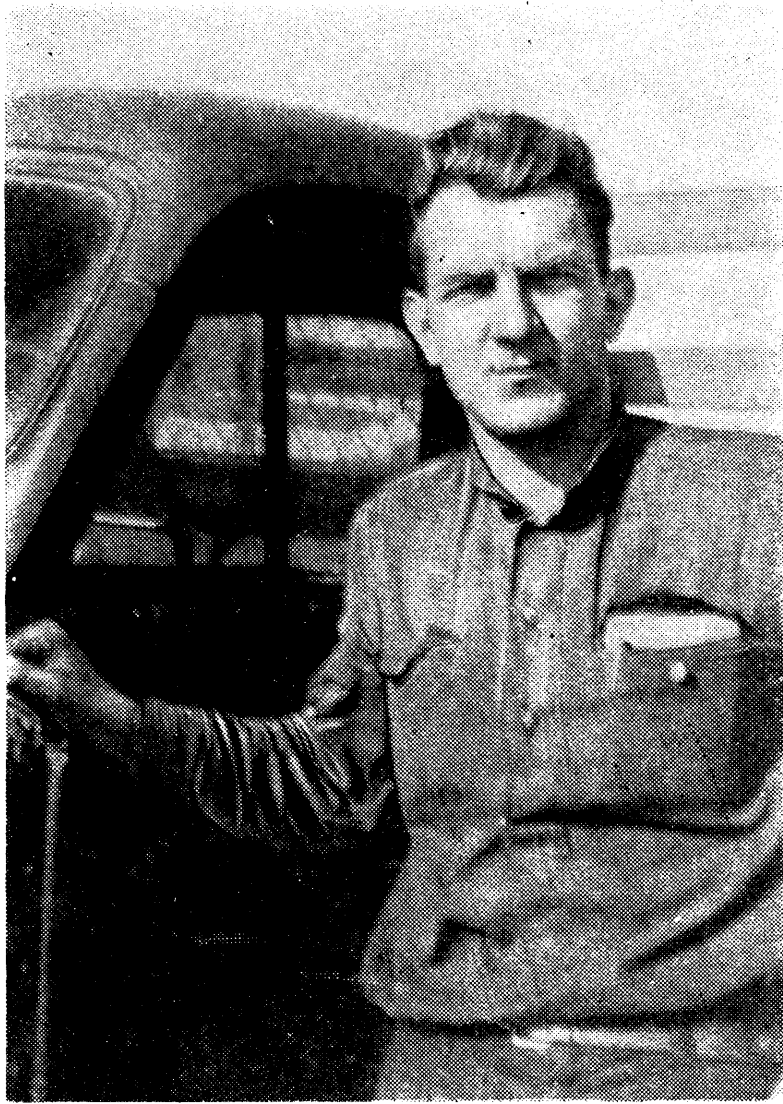
«Агародамі, відаць, пайшла!» — падумаў ён з жалем.

— Віктар, хадзі сюды! — паклікаў ён падлетка.

Калі падлетак усадзіў галаву ў кабіну, Пашка даў яму закурыць, а потым зашаптаў на вуха.

— Будзь спакойны! — запэўніў Віктар сябра і накіраваўся на агароды.

Шафёр вылез з кабіны, дастаў вядро вады са студні і па кабіне — плюх! Потым гэтак сама выліў другое і трэцяе.



ПАШКАЎ РЭЙС

Аляксей КАРПЮК

— У раён еду! — сказаў ён людзям, якія пачалі збірацца вакол машыны.

У момант знеслі яму пісьмы, папрасілі ўкінуць іх у горадзе ў паштовую скрынку.

— Ладна, укіну! — паабяцаў шафёр, не здольны адарваць вачэй ад агародаў. Потым, каб не забыць, пазасаджваў канверты перад сабой за ветравое шкло і выруліў машыну на дарогу.

Настаў такі час: трэба цётцы ў суседнюю вёску, яна, бачыш, не можа інакш туды дабрацца, як толькі на машыне. Выйдзе на дарогу і чакае. А ўлезе ў кузаў і ведае, куды садзіцца, каб менш яе падкідала.

І ў пустую пашкаву машыну ў момант населі пасажыры: старыя цёткі з клумкамі, маладзіцы з граблямі, якія ехалі на поле, брыгадзір, конюх з вуздэчкамі на плячы.

Аўтаінспекцыі на прасёлачных дарогах не бывае, людзі ў кузаве пасталі ў поўны рост, ухапіліся за кабіну, адзін за другога, дружна нагіналіся перад галінамі дрэваў, забываючы пра ўсё на свеце. Чуючы млосную прыемнасць у напружаных мускулах, трымаючы пругкія рычагі і баранку, дзікаму захапленню аддаўся і Пашка. Ды калі ўсе былі ап'яненыя ад язды, адна цётка спахапілася, што ёй трэба ўжо даўно злазіць, паспешна пастукала па кабіне. Машына спынілася, людзей кінула ўперад, і доўга не змаўкаў смех.

— Навошта барабаніш? Думаеш, глухі? Ты ў кузаве толькі павернешся, а я ўжо чую! —

без злосці чытаў мараль шафёр цётцы, пакуль яе праз кола спускалі з кузава.

Паступова апусцеў кузаў, у кабіне застаўся адзін Пашка.

Вось і пабеглі насустрач ліпавае алейка, брук і першыя гарадскія мураванкі. Пашка сцішыў ход, насцярожыўся. Тут вуха трымай востра! У адным месцы на тратуары совалі нагамі банку ад гуталіну, гулялі ў класы дзяўчынкi; з імі дражніўся хлопчык. Ці не выбежыць ён раптам на брук?.. Не, не выбег. Далей з падворку выскачыў сабачка, ледзь не пад колы машыне.

Той не шафёр, хто глядзіць толькі на дарогу. Пашка меў звычай сачыць за ўсім, што адбывалася навокал. Вось уперадзе злева горка. На горцы з нейкім чалавекам гутарыць нейкая жанчына. Ля іх на веласіпедзе сядзіць хлопчык, нагой упёрся ў зямлю і сочыць за машынай. «Ага, падрыхтаваўся ўжо, задзіра, прашмыгнуць мне праз дарогу перад маторам!» — разгадаў намер хлопчыка шафёр і паставіў нагу на тормаза, выключыў газ. І ў самы час. Бо хлопчык адпіхнуўся нагой і кінуўся з гары. Але ў апошнюю хвіліну ён спужаўся, стаў тармазіць і з маху ўдарыўся ў пярэдняе кола машыны, калі тая якраз спынілася.

— А-яй, забілі! — дзікім голасам заенчыла жанчына і кінулася з гары да сына.

Пашка ўжо стаяў над веласіпедыстам і ляў яго.

— Ах ты, п'яніца, напіўся і дзіця пераехаў! Дзе тая міліцыя, чаму п'яным шафёрам дазваляе ездзіць! — напала на Пашку жанчына.

— Вы не крычыце! Лезьце ў кузаў! Падзем у аўтаінспекцыю на аналіз. — Пашка стаў закідаць у машыну веласіпед і хлопчыка. — Я вам пакажу «п'яніцу»!

— Ваш сын сам вінаваты! — заўважыў нехта з натоўпу, які ўжо збіраўся.

— Лезьце, лезьце ў кузаў, хутчэй!

— Бач ты яго, рызыканта, перад машынай дарогу пераязджаць...

— Гэта яны гэтак волю гартуюць! Дзеці. Мы таксама такімі былі!

Пабачыўшы, што справы дрэнныя, жанчына змоўкла. Пашка яшчэ крыху яе папужаў, тады зняў з кузава хлопчыка, веласіпед, велікадушна прамовіў:

— Ладна. Другі раз лепей глядзіце свайго сына!

Двухтонка паехала на склад.

Пашка да вечара вазіў з горада штучнае ўгнаенне, вярнуўся дамоў позна. Позна прыйшоў дахаты і яго бацька.

Пашкаву маці конь забіў капытом, калі яна капала ў пана бульбу. Гэта здарылася яшчэ ў панскай Польшчы. Пасля маці ў хаце засталіся на вокнах у вышчарбленых гаршках запаленыя вазоны і ў покуце чорны, заседжаны мухамі абраз.

У хаце доўга гаспадыняй была адзіная пашкава сястра. Ды два гады таму назад яна ў суседнюю вёску выйшла замуж. Зараз заглядала да сваіх мужыкоў, як яна называла бацьку з братам, разы два на месяц: наводзіла парадак і спяшалася дамоў.

І бацька з сынам жылі ўдвох. Хату падмяталі мяшком. Ежу варылі на чорнай ад сажы пліце. Гэтым займаўся стары, які кожны раз, распальваючы пліту, праклінаў яе.

— Ты што сёння вазіў? — спытаўся бацька ў сына.

— Мінеральнае з горада.

— А я цукровыя буракі ўбіраў...

Стары нарэзаў цэлую патэльню сала, паставіў на пліту, сеў перад печку на калодку і з надзеяй стаў глядзець на слаба тлеўшую сырую вольху. Тады пачаў дзьмухаць. Дзьмуў,

дзьмуў, што аж кроў набегла ў вочы і стаў прасіць:

— Ну, гарыце-ж вы, нарэшце!.. О, зараз вам дам падмацаванне!

Стары ўзяў бутэльку газы, плюхнуў яе ў печку. У печы загуло, шкваркі зашыпелі.

— Ну, нарэшце, заварылі, — з палёгкай уздыхнуў ён.

У бацькі на галаве — зашмальцаваная вушанка — вухам наперад. Рукі паабіваныя і паабпяканыя. На старым няма ніводнага беллага куска матэрыі: усё шэрае або чорнае. У хаце ёсць толькі бадай адна бялейшая палатніна — колішняя сурвэта. Яе кладуць на стол перад вячэрай, калі старшыня калгаса прывядзе каго-небудзь нанач. У хаце ўсе іншыя пахі забіваў пах бензіна і жалеза.

— Ой, найцяжэйшую работу-б рабіў, абы толькі не вазіцца з гэтай печчу! — прабурчэў стары і тыцнуў пальцам у пліту. Потым, быццам сыну было дзесяць год, крыкнуў:

— Пашка, а ну, на заўтра дроў прынясі!

Сын, які, памыўшыся і прычасаўшыся, чакаў вячэры, пакорна ўстаў з лавы і пайшоў на двор.

У хаце пад акном стаяў стол. На сталю, сярод акрышак — бохан чэрствага хлеба. Побач — куска радыятара, вінты, жалезякі, большыя і меншыя. У шклянках і кубках — поўна цвікоў, шурупаў, рознага памеру шарыкаў. Ад стала ўздоўж сцяны — лава. У кутку на лаве — мяшок цукру. Калгас некалькі гадоў узапар атрымлівае добрыя ўраджаі цукровых буракоў, на іх за лета стары зарабіў да сямісот працадзён. Цукру хапае.

Стары ўстаў з калодкі, узяў талерку, змахнуў з яе нешта рукавом, для большай упэўненасці дзьмухнуў яшчэ на яе, зачарпнуў талеркай у мяшку і панёс да стала. Крупінкі цукру пасыпаліся на падлогу. Бацька хацеў іх змесці нагой, рассыпаў яшчэ больш, махнуў рукой. Было чуваць, як пад ботамі хрумсціць.

Пашка прынёс дроў, змаху бразнуў іх пад пліту, моўчкі сеў зноў ля стала. Стары апусціўся на сваю калодку, узбіў на лоб шапку і задуменна стаў чухаць патыліцу. Гледзячы на агонь, загаварыў невядома да каго:

— Дзеўку трэба. Але дзе ты яе возьмеш? Каб гэта было так, як боты: пайшоў у магазін, купіў, якія трэба... А так жаніся, паспрабуй... Ого, што такое жаніцца, я ведаю. Сам два вяселлі зрабіў... Гм... Каб быў якім-небудзь нішпектарам, або ніжынерам, дык, нябось, ажаніўся-б хутчэй. А так што, шафёр...

Пашка ўсё маўчаў. Выраз яго твару быў вінаваты, лоб упарта настабурчаны, вусны зацяты. Здавалася, ён быў цалкам пад уражаннем таго, што гаварыў бацька. Але гэта была толькі вонкавая маскіроўка, якую ён яшчэ займеў у дзяцінстве, слухаючы бацькаву мараль за парваныя штаны ці за суседавы грушы. Зараз ён не чуў бацькі і думаў адно: выйдзе Ліда на вуліцу ці не. А заняты гэтай праблемай, Пашка механічна гуляўся з нажом: засадзіў яго ў шчыліну паміж дошак стала і выкалупваў адтуль векавыя залежы. Здавалася: бацька зараз гэта ўбачыць, устане, падыйдзе і вытне сына па руках.

— Ну, еш! — заявіў бацька са скупой цеплынёй у голасе. І з нязграбнасцю старога чалавека ён, згорблены, панёс да стала патэльнію і гаршчок.

Стары з бохана адрэзаў дзве лусты, даў адну сыну, другую ўзяў сам, і яны сталі есці, запіваючы моцна насалоджаным варам. Стары зноў разважаў пра дзяўчат, а ў Пашкі паранейшаму лоб быў заклапочаны, але гэта яму не перашкаджала са смакам есці.

У хату ўбег Віктар. Улучыўшы момант, калі стары адхіліўся, падлетак шапнуў:

— Ідзі хутчэй! Яна ўжо там чакае, ну!

— Іду! — як уджалены, падскочыў Пашка.

...А над вёскай стаяла цудоўная месячная ноч. Дзесьці таропка пыхцеў маторчык кіноперасоўкі. Пахла свежым малаком. Дзьмуў лёгкі ветрык, ад якога ўсё навокал шамацела.

Калгас імя Сталіна
Берастовіцкага раёна
Гродзенскай вобласці.

Адноічы вечаўкам

А. ПУШКАРСКІ

Як толькі над горадам згушчаецца змрок і тысячы ліхтароў запальваюцца, каб разгнаць яго, залітыя святлом вуліцы запаўняюцца публікай. Адны пасля рабочага дня выходзяць падыхаць свежым паветрам, паказаць сябе і на другіх паглядзець, другія — прагульваюцца ў чаканні чарговага сеанса, а пад гарадскімі «курантамі», або дзе-небудзь ля тэатральнага пад'езда нецярпліва тупаюць тыя, хто прызначыў спатканне. У гэтым непаспешлівым, шумлівым натоўпе яшчэ там-сям шныраюць хлапчкі і дзяўчынкі: і тыя, што ідуць з вячэрняй змены, і тыя, што падрыхтавалі ўжо ўрокі, выбеглі на хвілінку, ды так і трапілі ва ўладу мітусні і весялосці.

Кожнага вуліца прыцягвае сваім неўтайманым кіпучым жыццём. Дарослы тут сустрэне знаёмага і непрыкметна прастаіць гадзіны са дзве. Дзецім цікава паштурхацца сярод людзей, нават у хованкі пагуляць тут больш радасна, чым на даўно знаёмым і цесным двары. Вуліца для кожнага заўсёды новая і непазнавальная, таямнічая, варта толькі да яе прывыкнуць. І няма нічога дрэннага ў тым, што ў людзей кожнага горада ёсць свая вуліца або плошча, любімае месца сустрэч і прагулак.

Але ёсць у вуліцы і другая асаблівасць. Людзей слабых воляй і духам яна часам калечыць. І як часта можна пачуць, што чалавека знявечыла вуліца. У гэтае слова звычайна ўкладаюць не канкрэтнае ўяўленне, — заасфальтаваную дарогу між дамоў, — а абст-

рактнае разуменне — сукупнасць усіх зборышч і скапленняў народа. Рэдка каму, бадай, прыходзіць у галаву, што ўжо калі і знявечыла каго вуліца, дык вельмі часта з-за абыякавасці і роўнадушша нас-жа саміх. Спыні мы ў свой час хлапчука, які пазней вызначанага часу бегаў па вуліцы, пагавары з маладым чалавекам, які вельмі ўзбуджана трымаў сябе, — і, магчыма, адзін з іх не залез-бы ў чужую кішэню, а другі — не звязаўся-б з хуліганамі. І гэта не рытарычныя сцверджанні, а падмацаваныя фактамі і практыкай вывады.

Гэтая доўгая прадмова патрэбна была для таго, каб хоць часткова абгрунтаваць той (гэта можна сказаць, не баючыся перабольшыць) патрыятычны рух, які зараз разгортваецца ў кожным горадзе. Праўда, не ўсюды яшчэ комсамольскія і іншыя грамадскія арганізацыі надаюць яму належную ўвагу. Я маю на ўвазе пачэсную дзейнасць брыгад садзеяння міліцыі.

Не ў кожнага чалавека хапае, шчыра кажучы, смеласці, каб спыніць хулігана. Не мала ў нас людзей абыякавых, роўнадушных, якім ні да чаго няма справы: курыць хлапчук — хай курыць, кідае на тратуар смецце расфранчаны стыляга — таксама няхай: мая хата з краю. Іншая справа, калі хто закране такога абыякавага суб'екта. Ну, тады ён будзе з месяца бурчэць, што ў нас няма парадку, што міліцыянеры толькі дарэмна атрымліваюць грошы. І такому затуленаму ў каракулевы каўнер

У дзіцячым пакоі. Ніна Драніца разам з брыгадмільцамі гутарыць з Анатолям Грубавым.

